

Diplomová práce: Architektura moci. Síla architektury a její efektivní využití v právu
 Autor : Barbora Veselá
 Vedoucí práce : Mgr. Petr Agha, LL.M., Ph.D.
 Oponent : JUDr. Jan Kosek, Ph.D.

Vyjádření oponenta

Autorka si pro svou diplomovou práci zvolila velice zajímavé mezioborové téma vztahu práva a architektury. Těžiště práce spočívá v pojednání o architektuře věznic, diplomantčin záběr je však širší, pokouší se o komplexní pohled na roli architektury ve společnosti. Odrazovým můstkem k volbě tématu bylo zjištění, že architektura, podobně jako právo, nás, aniž bychom si to často uvědomovali, ovlivňuje na každém kroku, neboť je většinou výrazem určitých hodnot a cílů té které společnosti. Budovy úřadů, soudů, škol a věznic vyjadřují smysl a poslání příslušných institucí, jež v nich sídlí a rozvíjejí svou činnost. Změna v architektuře obvykle přitakává změnám v myšlení, eventuálně se je pokouší iniciovat. Rozdíly v architektuře gotických a barokních kostelů rozhodně nejsou jen důsledkem technologického vývoje.

První kapitola hodnocené práce se zaměřuje na společenskou roli architektury a vyjadřuje přesvědčení, že jedním z problémů současnosti je nedostatek vize, resp. přílišný, pouze na přítomnost zaměřený pragmatismus, projevující se masovou stavební produkcí, která hledí především na ekonomické zájmy a postrádá hlubší ukotvení. Zde by mohlo pomoci právo zlepšenou regulací územního rozvoje, svou „troškou do mlýna“ by měli přispět také sociologové, psychologové a ekologové. Vizionářství je jistě důležité, na druhou stranu vizionáři byli také radní pražské veleobce, obhajující rozsáhlou asanaci na přelomu 19. a 20. století bojem se zaostalostí; důležitým textem v dané souvislosti je esej a manifest Viléma Mrštíka *Bestia triumphans* z roku 1897, podporovaný řadou významných architektů (Wiehl, Polívka ad.); připomenout si však také můžeme Maupassantův odpor k Eiffelově věži, bez níž si Paříž dnes neumíme představit, podobně jako Prahu bez Pařížské ulice.

Z hlediska propojení práva a architektury je podstatná podkapitola věnující se sepětí architektury s mocí. Projevy „architektonického nacionalismu“ objevíme zejména v hlavních městech expandujících říší (Velká Británie) nebo nově vznikajících států (Československo, Polsko a mnoho dalších), přímo instruktážní ukázkou národního sebevědomí je maďarská architektura po roce 1867, symbolem prosperity celého mocnářství se stala vídeňská Ringstrasse, jejíž vznik (i podobu) autorka pěkně rozebírá. O jednoznačném propojení architektury s ideologií, resp. zneužití architektury ve prospěch ideologie svědčí Hitlerovy megalomanské, jn zčásti uskutečněné plány, mnoho staveb v Moskvě, ale i Varšavě, Praze atd.

Následuje stručná kapitola nazvaná Architektura a právo se zajímavou interpretací podoby pražské Právnické fakulty a kritická podkapitola o předraženém justičním areálu v Brně. Druhá část kapitoly slouží jako úvod k problematice věznic a jejich architektury, autorka si mj. klade otázku, do jaké míry může utváření prostoru ve městech ovlivnit zločinnost atd. Za podstatnou považují zmínku o tzv. nepřátelské architektuře, např. vůči bezdomovcům.

Ústředním tématem práce ovšem je problematika vězeňství a věznic, jíž je věnován zbývající text. Diplomantka uvádí stručný přehled historických přístupů k trestání, zmiňuje první věznice v Čechách, osvícenskou humanizaci trestání pod vlivem Beccariovým, vývoj

vězeňství v Československu a obšírněji se věnuje současnému – určitě nikoliv ideálnímu – stavu. Za svítání na lepší časy označuje Koncepti českého vězeňství do roku 2025, vypracovanou Ministerstvem spravedlnosti ve spolupráci s Vězeňskou službou ČR.

Na psychiku a na případné „polepšení“ vězně dozajista působí prostředí, v němž se pohybuje. Zajímavé, byť nerealizované, jsou jak představy Benthamovy (panoptikon), tak hvězdicovité věznice jako např. plzeňské Bory. Postupná změna přístupu k roli a účelu trestu se promítá do architektury, rozdíl mezi středověkou šatlavou a věznicemi v současném Norsku je více než markantní. Na otázku odpůrců tzv. otevřených věznic, kam se poděl trest, když se trestanci mají lépe než třeba bezdomovci, je celkem jasná odpověď: trest spočívá v samotném odnětí svobody. Zločinů se však dopouštějí také lidé, kteří žijí v dostatku či v přepychu. Nebylo by lepší, kdyby trest odnětí svobody vůbec vymizel? Má stát právo trestat, ptá se např. Lev Tolstoj, když svým občanům připravil takové životní podmínky (a nemusí se nutně jednat jen o hmotnou nouzi), jež je vedou k realizaci nepřekných myšlenek?

Akademické a morální otázky ohledně práva trestat (všimněme si změn, k nimž došlo v průběhu posledních padesáti let ve výchově dětí) patrně nikdy nevyumizí, představa nulové zločinnosti se jeví jako utopie. Situace v českém vězeňství jistě není idylická (jejich přeplněnost, kontrastující s klesající zločinností atd.), ale ani tak drsná jako třeba v Brazílii nebo v USA. Řešení (jež nikdy nebude „definitivní“) vidí autorka jak ve změnách vězeňské architektury, tak v hojnějším užívání alternativních trestů, ve větším akcentu na postpenitenciární péči atd. Člověk, apeluje diplomantka na závěr, byť se dopustil závažných trestných činů, by nikdy neměl být zbaven lidské důstojnosti, neměl by být zavírán do „šatlavy“.

Předkládaná práce splňuje všechny formální náležitosti, je pěkně a s upřímným zájmem napsaná; spolupráce právníků s architekty skutečně může mnohému přispět. Na druhou stranu lze textu vyčítat přílišná zobecnění (není právník jako právník), vzdalování se ústřednímu tématu atd. Z hlediska celku se však jedná o drobné vady na kráse, práci navrhuji hodnotit jako velmi dobrou, v případě zdařilé obhajoby jako výbornou.

V Praze, 7. 9. 2019

JUDr. Jan Kosek, Ph.D
- oponent -